

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

**EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA
CZWARTA SEKCJA**

CHMURA PRZECIWKO POLSCE

(Skarga nr 18475/05)

WYROK

STRASBOURG

3 kwietnia 2012 r.

Wyrok ten stanie się ostateczny zgodnie z warunkami określonymi w Art. 44 ust. 2 Konwencji. Wyrok może podlegać korekcie edycyjnej.

W sprawie Chmura przeciwko Polsce,

Europejski Trybunał Praw Człowieka (Czwarta Sekcja), zasiadając jako Izba składająca się z następujących sędziów:

David Thór Björgvinsson, *Przewodniczący*,

Lech Garlicki,

Päivi Hirvelä,

George Nicolaou,

Ledi Bianku,

Zdravka Kalaydjieva,

Vincent A. De Gaetano, *sędziowie*,

oraz Lawrence Early, *Kanclerz Sekcji*,

Obradując na posiedzeniu zamkniętym w dniu 13 marca 2012 r.,

Wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr 18475/05) przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej wniesionej do Trybunału na podstawie art. 34 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności („Konwencja”) przez obywatela polskiego, pana Mariusza Chmurę („skarżący”) z dnia 29 kwietnia 2005 r.

2. Skarżący był reprezentowany przez pana A. Bodnara, adwokata praktykującego w Warszawie. Polski Rząd („Rząd”) reprezentowany był przez swojego pełnomocnika, pana Jakuba Wołásiewicza z Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

3. Skarżący podniósł zarzut nierzetelności procesu w rozumieniu art. 6 Konwencji.

4. W dniu 10 listopada 2008 r. skarga została zakomunikowana Rządowi. Zdecydowano także o określeniu dopuszczalności i meritum skargi (art. 29 ust. 1 Konwencji).

FAKTY**I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY**

5. Skarżący urodził się w 1973 roku i mieszka w Skarżysko-Kamiennej. Był podejrzany o udział w zorganizowanej grupie przestępczej.

6. W nieokreślonym terminie NA, obywatel bułgarski, rzekomo zajmujący się stręczycielstwem, złożył zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa odnośnie uprowadzenia go i kradzieży.

7. W dniu 19 kwietnia 1999 r. NA był przesłuchiwany przez prokuratora. Zeznał, iż został uprowadzony, poważnie pobity i okradziony przez kilku mężczyzn, którzy zażądali od niego haraczu w związku z przychodami prostytutek z innych krajów pracujących pod jego nadzorem. NA zidentyfikował skarżącego jako jednego z napastników na podstawie fotografii.

8. W dniu 23 kwietnia 1999 r. NA zidentyfikował skarżącego podczas okazania. W tym samym dniu przeprowadzono konfrontację skarżącego i NA. Podczas konfrontacji NA powtórzył, iż został poważnie pobity i okradziony przez skarżącego i jego współników, którzy żądali od niego płacenia haraczu. Skarżący stwierdził, że jest niewinny. Oświadczył, iż znał NA, ponieważ widział go kilka razy przed barem uczęszczanym przez prostytutkę.

9. W dniu 16 lipca 1999 r. NA został wezwany do złożenia zeznań w sprawie. Wezwania przesyłane na adres w Bułgarii zostały odesłane z adnotacją, iż NA mieszka w Polsce. W dalszym terminie władzom nie udało się zlokalizować miejsca pobytu NA. Dochodzenie zostało przedłużone w celu uzyskania zeznań innego obywatela bułgarskiego (ZA) dzięki pomocy prawnej udzielonej przez władze bułgarskie.

10. W dniu 12 lutego 2002 r. skarżący został zatrzymany w związku z podejrzeniem uprowadzenia i dokonania kradzieży na osobie NA w listopadzie 1998 r., kiedy to działał w zorganizowanej grupie przestępczej prowadzonej przez LC. Przedstawiono mu właściwe zarzuty i zastosowano tymczasowe aresztowanie.

11. W dniu 20 lutego 2002 r. skarżącemu doręczono pisemne uzasadnienie postanowienia o przedstawieniu zarzutów. W dokumencie stwierdzono, iż w świetle zeznań uzyskanych w trakcie dochodzenia, w szczególności zeznań PK (innej ofiary) i NA, istnieje uzasadnione podejrzenie, iż skarżący brał udział w uprowadzeniu NA i kradzieży.

12. Jednocześnie w lutym 2002 r. policja kontynuowała wysiłki mające na celu odnalezienie NA i wezwanie go do złożenia dalszych zeznań. Wydaje się, iż nie wrócił do Bułgarii i zmienił miejsce zamieszkania na terenie Polski. W innej sprawie kryminalnej, w której był podejrzanym, wydano wobec niego nakaz aresztowania. W dniu 18 marca 2002 r. Prokurator Okręgowy w Kielcach podjął decyzję o wezwaniu NA na przesłuchanie. W tym samym dniu NA został zatrzymany i przewieziony na przesłuchanie.

13. W dniu 18 marca 2002 r. obrońca skarżącego przedłożył pełnomocnictwo w Sądzie Rejonowym w Kielcach. Następnego dnia kopię tego dokumentu przekazano Prokuratorowi Okręgowemu.

14. W dniu 19 marca 2002 r. Prokurator Okręgowy w Kielcach podjął decyzję o wezwaniu NA na przesłuchanie. NA zobowiązał się stawić przed Sądem Okręgowym w Kielcach w dniu 11 kwietnia 2002 r. celem złożenia zeznań.

15. W dniu 19 marca 2002 r. Prokurator Okręgowy w Kielcach zwrócił się do Sądu Okręgowego w Kielcach z wnioskiem o przesłuchanie NA, zgodnie z art. 316 § 1 Kodeksu postępowania karnego („kpk”). Prokurator uzasadnił wniosek niebezpieczeństwem, że świadka nie będzie można przesłuchać na rozprawie i stwierdził, iż jego zeznania mają duże znaczenie dla wyniku sprawy. W trakcie trwania dochodzenia NA był kilkakrotnie przesłuchiwany przez prokuratora. Jednakże do dnia 18 marca 2002 r. nie udało się ustalić miejsca jego pobytu. NA nie mieszkał pod adresem podanym władzom w 1999 r., a jego obecny adres w Polsce pozostawał nieznany. Prokurator w swoim wniosku podał także listę podejrzanych i ich obrońców, w tym także obrońcę skarżącego.

16. W dniu 20 marca 2002 r. Sąd Okręgowy w Kielcach uwzględnił wniosek prokuratora dotyczący przesłuchania NA w dniu 11 kwietnia 2002 r. i zdecydował o powiadomieniu skarżącego, pozostałych współoskarżonych i ich obrońcę o przesłuchaniu.

17. W dniu 2 kwietnia 2002 r. Prokurator Okręgowy w Kielcach poinformował obrońcę skarżącego, iż on i jego klient mają prawo wglądu do akt dochodzenia w terminie od 12 kwietnia 2002 r. oraz że ostateczny termin takiego udostępnienia akt ustalono na dzień 22 kwietnia 2002 r.

18. Skarżący oświadczył, iż jego obrońca nie został powiadomiony o przesłuchaniu zaplanowanym na 11 kwietnia 2002 r., lecz dowiedział się o nim przez przypadek, i dlatego stawiał się na nim. Rząd oświadczył, iż obrońca skarżącego został należycie powiadomiony.

19. W dniu 11 kwietnia 2002 r. sędzia Sądu Okręgowego w Kielcach przesłuchał NA. Przesłuchanie zostało zarejestrowane kamerą video. Obrońca skarżącego wniósł o odroczenie posiedzenia ze względu na brak możliwości wglądu do akt postępowania, w każdym razie w zakresie dotyczącym wcześniejszych oświadczeń NA. Prokurator złożył sprzeciw odnośnie tych wniosków, twierdząc, iż akta sprawy nie zostały udostępnione ze względu na konieczność ochrony świadków. Prokurator potwierdził, iż akta sprawy zostaną udostępnione wszelkim uprawnionym osobom, począwszy od dnia następnego. Sąd odrzucił wniosek o odroczenie ze względu na brak kompetencji w zakresie podjęcia decyzji w sprawie dostępu do akt dochodzenia bez uzyskania uprzedniej zgody prokuratora. Adwokat obrony utrzymywał, iż przesłuchanie świadka bez zapoznania się z aktami pozbawiałoby go możliwości obrony klienta. Sąd postanowił przeprowadzić przesłuchanie NA. Skarżący, obrońca i niektórzy spośród pozostałych współoskarżonych opuścili salę sądową w proteście.

20. Podczas przesłuchania NA opisał zdarzenia, w których rzekomo uczestniczył skarżący ze współnikami. Oświadczył, iż rozpoznał skarżącego jako jedną z osób, które popełniły zarzucane przestępstwa. Następnie odpowiadał na pytania prokuratora i dwóch spośród oskarżonych.

21. W dniu 26 kwietnia 2002 prokuratora wniosła do Sądu Okręgowego w Kielcach akt oskarżenia. Skarżącemu przedstawiono zarzut udziału w

grupie przestępczej oraz uprowadzenia, pozbawienia wolności i dokonania kradzieży na osobie NA w dniu 2 listopada 1998 r. Pozostali członkowie tej samej grupy przestępczej usłyszeli zarzuty wymuszenia, kradzieży, porwania i czerpania korzyści z nierządu.

22. Proces rozpoczął się w lipcu 2002 r. Do dnia 28 maja 2003 r. odbyło się w sumie dwanaście rozpraw. Sąd pierwszej instancji kilkakrotnie podejmował działania celem wezwania NA na rozprawy przy pomocy policji. Zwrócił się także z prośbą o pomoc w odnalezieniu NA do ambasady Bułgarii w Polsce. Starania okazały się bezskuteczne. Podczas rozprawy w dniu 13 maja 2003 r. sąd pierwszej instancji zdecydował o odtworzeniu zapisu video rozprawy z dnia 11 kwietnia 2002 r., podczas której NA złożył zeznania.

23. W dniu 4 czerwca 2003 r. Sąd Okręgowy w Kielcach uznał skarżącego winnym udziału w zorganizowanej grupie przestępczej oraz uprowadzenia, pozbawienia wolności i dokonania kradzieży na osobie NA. LC i pozostali członkowie gangu również zostali skazani. Skarżący został skazany na cztery lata pozbawienia wolności i grzywnę. Orzeczenie sądu opierało się w decydującym stopniu na zeznaniach NA, który zidentyfikował skarżącego i pozostałych współoskarżonych jako osoby, które go uprowadziły.

24. Sąd pierwszej instancji podkreślił, że NA został przesłuchany w ramach postępowania przygotowawczego zgodnie z art. 316 § 3 kpk na wniosek prokuratora, ze względu na niebezpieczeństwo, że świadka nie będzie można przesłuchać na rozprawie. NA jest obywatelem bułgarskim, nieposiadającym stałego miejsca zamieszkania na terenie Polski. Sąd bezskutecznie wzywał go do stawienia się na rozprawie, zaś działania podejmowane przez policję celem zlokalizowania go również okazały się nieskuteczne. Trybunał zauważył, że obrońca skarżącego złożył wniosek o zezwolenie na udostępnienie akt sprawy oraz odroczenie przesłuchania NA; wniosek ten został jednak odrzucony ze względu na sprzeciw prokuratora. W tym względzie sąd pierwszej instancji uznał, iż skarżący i jego obrońca dobrowolnie zrezygnowali z możliwości zadawania pytań NA. W opinii sądu mieli oni możliwość zadawania świadkowi pytań dotyczących treści jego zeznań mimo braku wiedzy odnośnie akt spraw.

25. W dniu 23 października 2003 r. obrońca skarżącego złożył apelację od wyroku. Podniósł zarzut, zgodnie z postanowieniami art. 6 ust. 1 Konwencji, iż prawa skarżącego do obrony zostały naruszone w taki sposób, iż został pozbawiony przez sąd pierwszej instancji i prokuratora możliwości wglądu do akt sprawy przed jedynym przesłuchaniem głównego świadka. Utrzymywał, iż nie mógł zadawać świadkowi pytań, nie znając informacji zawartych w aktach, w szczególności wcześniejszych zeznań świadka. W ten sposób został pozbawiony możliwości wskazania najważniejszych rozbieżności w zeznaniach NA składanych na różnych etapach dochodzenia. Obrońca skarżącego oświadczył, iż akta sprawy był

gotowe przed dniem 11 kwietnia 2002 r., ponieważ wszystkie działania dochodzeniowe, prócz przesłuchania NA, zostały zakończone. obrońca skarżącego stwierdził, iż z tego względu cały proces został przeprowadzony w sposób nierzetelny, zaś postępowanie prokuratora stanowiło celowe utrudnianie realizacji przysługujących mu praw procesowych. Ponadto władze umożliwiły NA opuszczenie kraju, albowiem zwolniły go i zwróciły mu paszport, mimo popełnienia przez niego innych przestępstw. Wreszcie obrońca skarżącego wskazał na niektóre faktyczne niespójności w oświadczeniach NA dotyczące, między innymi, daty domniemanego uprowadzenia oraz udziału, jaki odegrał w nim skarżący.

26. W dniu 26 lutego 2004 r. Sąd Apelacyjny w Krakowie nie uwzględnił apelacji. Sąd zauważył, iż zeznania NA stanowiły kluczowy dowód prowadzący do skazania skarżącego. Odnośnie zarzutu naruszenia prawa skarżącego do obrony Sąd Apelacyjny ustalił, iż skarżący i jego obrońca zostali należycie wezwani i stawili się na przesłuchaniu NA. Powtórzył, iż decyzja o udostępnieniu akt na etapie dochodzenia należała do prokuratora oraz że na tym etapie poufność materiałów miała znaczenie dla wyników dochodzenia. Z tego właśnie względu, zgodnie z kpk obrońca skarżącego miał możliwość zbadania akt dopiero na końcowym etapie dochodzenia. Fakt, iż skarżący i jego obrońca mieli wziąć udział w przesłuchaniu świadka, nie oznaczał, iż prokurator miał obowiązek udostępnienia im akt sprawy. Podczas sesji w dniu 11 kwietnia 2002 r. prokurator stwierdził, iż począwszy od następnego dnia, oskarżony będzie stopniowo uzyskiwać dostęp do akt.

27. Sąd Apelacyjny zauważył także, iż z protokołu z przesłuchania wynikało, że obrońca skarżącego złożył wniosek o zmianę terminu przesłuchania w związku z zamiarem zapoznania się z całością zeznań w aktach sprawy. Wydanie zgody w tej sprawie prowadziło do powstania znaczących opóźnień. A zatem prokurator miał pełne prawo odmówić takiej zgody, choćby ze względu na bezpieczeństwo NA, zważywszy na fakt, że niektórzy członkowie gangu przebywali wciąż na wolności, a zeznania tego świadka stanowiły kluczowy dowód w sprawie. Ze względu na powyższe okoliczności Sąd Apelacyjny uznał, iż przeprowadzając przesłuchanie NA zgodnie z art. 316 ust. 3 kpk sąd nie działał w złej wierze.

28. Sąd Apelacyjny zauważył, że skoro obrońca skarżącego uważał za konieczny wgląd do zeznań NA złożonych w trakcie dochodzenia przed przesłuchaniem NA, znając ustaloną datę tegoż przesłuchania, powinien był złożyć odnośny wniosek z wyprzedzeniem, aby umożliwić prokuratorowi wydanie decyzji w sprawie takiego wniosku. Jednakże obrońca skarżącego nie podjął takich kroków i sam pozbawił się możliwości odwołania od odmowy prokuratora.

Ponadto, gdyby obrońca skarżącego był obecny podczas przesłuchania NA, nic nie mogłoby mu przeszkodzić w zadawaniu świadkowi pytań na podstawie informacji uzyskanych od klienta lub odnośnie treści zeznań

świadka złożonych w trakcie przesłuchania. Sąd Apelacyjny uznał, iż w przedmiotowej sprawie nie doszło do naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji oraz że sąd pierwszej instancji prawidłowo stwierdził, iż obrońca oraz oskarżony mieli prawo, ale nie obowiązek, uczestnictwa w przesłuchaniu świadka przeprowadzonym zgodnie z postanowieniami art. 316 ust. 3 kpk. Opuszczając salę sądową, rzekli się prawa uczestnictwa w przesłuchaniu świadka. Ponadto Sąd Apelacyjny szczegółowo rozpoznał kwestię domniemanego braku spójności zeznań NA odnośnie roli skarżącego w porwaniu; jednakże oddalił ją jako bezzasadną.

29. W dniu 22 lipca 2004 r. obrońca skarżącego złożył skargę kasacyjną do Sądu Najwyższego. Przedstawił zarzuty podobne do tych wskazanych w apelacji, twierdząc, iż ze względu na brak wiedzy odnośnie zawartości akt sprawy obrona skarżącego stała iluzoryczna.

30. W dniu 8 grudnia 2004 r. Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną jako oczywiście bezzasadną.

II. WŁAŚCIWE PRAWO KRAJOWE

31. Art. 316 § 3 Kodeksu postępowania karnego z 1997 r. stanowi, co następuje:

Jeżeli zachodzi niebezpieczeństwo, że świadka nie będzie można przesłuchać na rozprawie, strona lub prokurator albo inny organ prowadzący postępowanie mogą zwrócić się do sądu z żądaniem przesłuchania go przez sąd

32. Art. 156 § 5 Kodeksu reguluje dostęp do akt w trakcie prowadzenia dochodzenia. Stanowi, co następuje:

Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, w toku postępowania przygotowawczego stronom, obrońcom, pełnomocnikom i przedstawicielom ustawowym udostępnia się akta, umożliwia sporządzanie odpisów i kserokopii oraz wydaje odpisy uwierzytelnione tylko za zgodą prowadzącego postępowanie przygotowawcze. Za zgodą prokuratora akta w toku postępowania przygotowawczego mogą być w wyjątkowych wypadkach udostępnione innym osobom.

PRAWO

I. DOMNIEMANE NARUSZENIE ART. 6 KONWENCJI UST. 1 i UST. 3 lit. b i d

33. Skarżący podniósł zarzut naruszenia z tytułu art. 6 ust. 1 i ust. 3 lit. b i d Konwencji, twierdząc, iż postępowanie w jego sprawie nie było rzetelne z tego względu, że nie umożliwiono mu przesłuchania głównego świadka oskarżenia przeciwko niemu na warunkach, które zagwarantowałyby mu

poszanowanie jego prawa do obrony. Stwierdził, iż sposób przesłuchania świadka przez sąd naruszył zasadę równości stron. Dochodzenie oraz wydanie wyroku w jego sprawie opierały się na niespójnych zeznaniach świadka, zaś jemu skutecznie uniemożliwiono podważenie wiarygodności tych zeznań, ponieważ nie posiadał wiedzy dotyczącej zawartości akt sprawy. Art. 6 ust. 1 i ust. 3 lit. b i d stanowi, co następuje:

„1. „Każdy ma prawo do sprawiedliwego... rozpatrzenia jego sprawy... przez sąd... przy rozstrzygnięciu o zasadności oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie”

3. Każdy oskarżony o popełnienie czynu zagrożonego karą ma co najmniej prawo do:

b) posiadania odpowiedniego czasu i możliwości do przygotowania obrony;...

d) przesłuchania lub spowodowania przesłuchania świadków oskarżenia oraz żądania obecności i przesłuchania świadków obrony na takich samych warunkach jak świadków oskarżenia;”

A. Dopuszczalność skargi

34. Rząd stwierdził, iż skarżący nie wyczerpał krajowych środków odwoławczych. Po pierwsze, skarżący nie złożył zażalenia odnośnie odmowy udostępnienia akt sprawy na mocy art. 159 kpk. Po drugie, skarżący nie wniósł o powtórne przesłuchanie świadka NA. Po trzecie, skarżący miał prawo wniesienia skargi konstytucyjnej dotyczącej zgodności z konstytucją art. 316 § 3 i art. 391 § 1 kpk, które zostały zastosowane w przedmiotowej sprawie.

35. Skarżący stwierdził, iż żaden z tych środków odwoławczych nie byłby skuteczny.

36. Trybunał uznaje za stosowne włączyć zarzut Rządu o niedopuszczalności na podstawie niewyczerpania krajowych środków odwoławczych do meritum sprawy.

37. Trybunał nie uznaje skargi za oczywiście bezzasadną w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. a Konwencji. W dalszej kolejności zauważa, że nie jest również niedopuszczalna z jakichkolwiek innych przyczyn. W związku z tym musi zostać uznana za dopuszczalną.

B. Meritum skargi

1. Stanowisko skarżącego

38. Skarżący podniósł zarzut nierzetelności procesu z tego względu, iż nie miał możliwości przygotowania pytań i przesłuchania NA, którego

zeznania stanowiły jedyną podstawę jego skazania. Przesłuchanie NA odbyło się przed wniesieniem przez prokuraturę aktu oskarżenia do sądu. Prokurator uznał za oczywisty fakt, iż nie będzie możliwości przesłuchania świadka podczas rozprawy. Ze względu na te okoliczności przesłuchanie NA powinno zostać przeprowadzone w sposób zgodny z zasadą rzetelności, w szczególności poprzez właściwe wcześniejsze powiadomienie obrońcy skarżącego o terminie przesłuchania i umożliwienie mu dostępu do akt, co najmniej w zakresie wcześniejszych oświadczeń NA. Skarżący stwierdził, iż jego obrońca nie został powiadomiony o terminie przesłuchania NA i uczestniczył w nim wyłącznie dlatego, że tego samego dnia był obecny w sądzie w związku z inną rozprawą.

39. Skarżący zaprzeczył temu, iż otrzymał możliwość wglądu do części akt sprawy w zakresie wcześniej złożonych przez NA zeznań otrzymał dzień po przesłuchaniu NA. Ponadto wszyscy oskarżeni zostali zatrzymani i nie stanowili zagrożenia dla świadka. Zatem zdaniem skarżącego troska prokuratora o bezpieczeństwo świadka była nieuzasadniona. Skarżący zapewniał, że odmawiając udostępnienia protokołu z przesłuchania NA, zawierającego różne wersje wydarzeń i domniemanego udziału w nich skarżącego, władze uniemożliwiły jego obrońcy zakwestionowanie sprzeczności, które zawierały. Postępowanie było nierzetelne z tego względu, że prokuratura posiadała pełną wiedzę odnośnie dowodów w sprawie, natomiast obrona została całkowicie pozbawiona do nich dostępu.

40. Skarżący nie zgodził się z twierdzeniem, iż opuszczając salę sądową, jego obrońca sam pozbawił się możliwości zadania pytań NA. Zauważył, iż w tym względzie podczas przesłuchania naruszona zostałaby zasada równości stron, gdyż obrońca nie posiadał wiedzy dotyczącej materiału dowodowego przeciwko skarżącemu. Wreszcie skarżący oświadczył, że po przesłuchaniu NA w 11 kwietnia 2002 r., świadek nie stawiał się mimo wezwania sądu. A zatem, podczas rozprawy nie było możliwości podważenia wiarygodności NA lub jego stwierdzeń.

2. Stanowisko Rządu

41. Rząd stwierdził, iż ograniczenia prawa oskarżonego w zakresie możliwości zakwestionowania wiarygodności i zadawania pytań świadkowi oskarżenia są zgodne z wymogiem rzetelnego procesu sądowego, jeśli uzasadnione są potrzebą ochrony interesu publicznego lub podstawowych praw pozostałych stron postępowania oraz pod warunkiem, że respektowano prawo do obrony.

42. Rząd oświadczył, iż zgodnie z art. 316 § 3 kpk, organy miały obowiązek przewidzenia ewentualnej niemożności stawienia się przez świadka na rozprawie. W takiej sytuacji prokurator mógł złożyć wniosek o przesłuchanie świadka przez sąd w celu ograniczenia ryzyka, że oskarżony nie będzie miał możliwości podważenia wiarygodności zeznań świadka. Przesłuchanie świadka zgodnie z art. 316 § 3 kpk było podobne do

przesłuchania podczas rozprawy głównej; przy czym przesłuchanie to w rzeczywistości stanowiło element postępowania przygotowawczego, z uwzględnieniem wszelkich ograniczeń mających zastosowanie w przypadku tego etapu postępowania. Podczas tego przesłuchania świadek otrzymał najpierw prawo swobodnej wypowiedzi na temat sprawy, a następnie strony zadawały świadkowi pytania w kolejności określonej przepisami kpk.

43. W opinii Rządu skarżący miał wystarczające możliwości zadawania pytań NA. Zarówno skarżący, jak i adwokat obrony zostali należycie poinformowani o dacie i miejscu przesłuchania, i obaj się stawili. Zrzekli się jednakże prawa do zadawania pytań świadkowi, gdyż obrońca skarżącego opuścił salę sądową, zaś skarżący został odprowadzony do celi. Ponadto skarżący miał możliwość podważenia wiarygodności zeznań NA podczas procesu. Podczas rozprawy odtworzono nagranie zeznań i skarżący stwierdził, iż niektóre fragmenty zeznań są niezgodne z innymi oświadczeniami NA.

44. Odnośnie kwestii udostępnienia akt sprawy, Rząd oświadczył, iż brak dostępu do akt sprawy przed przesłuchaniem NA przez sąd w dniu 11 kwietnia 2002 r. nie oznaczał nierzetelności. Odmowa wglądu do akt sprawy była uzasadniona koniecznością ochrony NA, gdyż władze nie miałyby możliwości zapewnienia mu bezpieczeństwa w przypadku konieczności odroczenia rozprawy. Ponadto adwokat skarżącego wniósł o możliwość wglądu do akt sprawy podczas przesłuchania NA. Gdyby uczynił to wcześniej, prokurator i sąd mieliby możliwość podjęcia kroków mających na celu zapewnienia bezpieczeństwa świadkowi i uwzględniliby taki wniosek.

45. Rząd podkreślił, że skarżący posiadał wystarczającą wiedzę odnośnie treści akt sprawy. Nie tylko uczestniczył w niektórych działaniach dochodzeniowych, na przykład w okazaniu, lecz także przeprowadzono konfrontację ze świadkiem NA. Otrzymał także uzasadnienie postanowienia o przedstawieniu zarzutów.

3. Ocena Trybunału

46. W wydanym niedawno orzeczeniu Wielkiej Izby w sprawie *Al-Khawaja i Tahery przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* (nr 26766/05 i 22228/06, § 118, z dnia 15 grudnia 2011 r), Trybunał przypomniał, iż gwarancje określone w art. 6 ust. 3 stanowią specyficzne aspekty prawa do rzetelnego procesu ustanowionego w ust. 1 tegoż Artykułu., które muszą zostać uwzględnione w każdym przypadku oceny rzetelności postępowania. Ponadto Trybunał podkreślił, że w odniesieniu do art. 6 ust. 1, Trybunał przede wszystkim ocenia ogólną rzetelność postępowania karnego (zob. także *Taxquet przeciwko Belgii* [WI], nr 926/05, § 84, z dnia 16 listopada 2010 r., z dalszymi odniesieniami). Przeprowadzając taką ocenę, Trybunał zbada całość postępowania, uwzględniając prawo do obrony, lecz także interes publiczny i ofiar polegający na właściwym ściganiu przestępstw

(zob. *Gäfgen przeciwko Niemcom* [WI], nr 22978/05, § 175, ETPCz 2010-...) a także, gdy to konieczne, prawa świadków (zob., między innymi, *Doorson przeciwko Holandii*, z dnia 26 marca 1996 r., § 70, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-II). Ponadto, dopuszczalność dowodów podlega regulacjom prawa krajowego i sądów krajowych, zaś jedynym zadaniem Trybunału jest zbadanie, czy postępowanie zostało przeprowadzone w sposób rzetelny (zob. *Gäfgen*, cyt. powyżej, § 162, z dalszymi odniesieniami).

Zgodnie z zasadą zawartą w art. 6 ust. 3 lit. d, przed skazaniem oskarżonego całość dowodów musi zostać ujawniona w jego obecności podczas publicznego rozpatrywania sprawy celem umożliwienia ich podważenia. Możliwe są wyjątki od tej zasady, nie mogą jednakże naruszać prawa do obrony, zgodnie z którym, co do zasady, oskarżony powinien mieć adekwatną i właściwą sposobność zakwestionowania wiarygodności i przesłuchania świadkowi oskarżenia przeciwko niemu, czy to w czasie składania zeznań przez świadka czy na późniejszym etapie postępowania (zob. *Lucà przeciwko Włochom*, nr 33354/96, § 39, ETPCz 2001-II; *Solakov przeciwko „Byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii”*, nr 47023/99, § 57, ETPCz 2001-X).

47. Z powyższej ogólnej zasady wynikają dwa wymogi. Po pierwsze, nieobecność świadka musi być właściwie usprawiedliwiona. Po drugie, w przypadku gdy wyrok skazujący opiera się wyłącznie lub w decydującym stopniu na zeznaniach złożonych przez osobę, której oskarżony nie miał możliwości zadawać pytań, czy to na etapie dochodzenia, czy w trakcie procesu, wystąpić może takie ograniczenie prawa do obrony, które stoi w sprzeczności z gwarancjami wynikającymi z art. 6 (tzw. „zasada wyłączności lub stopnia rozstrzygającego”; zob. *Al-Khawaja i Tahery przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* m [WI], cyt. powyżej, § 119).

48. W przypadku, gdy wyrok skazujący opiera się wyłącznie lub w stopniu rozstrzygającym na zeznaniach nieobecnych świadków, Trybunał ma obowiązek poddać postępowanie skrupulatnemu badaniu. W każdej sprawie istotnym jest, czy istnieją wystarczające elementy stanowiące dla nich przeciwwagę, które umożliwiają rzetelną i właściwą ocenę wiarygodności dowodów. W takiej sytuacji wyrok skazujący może zostać oparty na takich dowodach wyłącznie w sytuacji, gdy są one w wystarczającym stopniu wiarygodne, z uwzględnieniem ich istotności dla danej sprawy (zob. *Al-Khawaja i Tahery przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* [WI], cyt. powyżej, § 147).

49. W przedmiotowej sprawie skarżący podniósł zarzut nierzetelnego postępowania ze względu na brak możliwości przesłuchania jedynego świadka oskarżenia zeznającego przeciwko niemu. Fakt, iż zeznania NA stanowiły decydujący dowód w sprawie skarżącego odnośnie zarzutów uprowadzenia NA i kradzieży, nie był przedmiotem sporu pomiędzy stronami.

50. Trybunał zauważa, iż NA został przesłuchany przez sąd pierwszej instancji. Jednakże, Sąd Okręgowy w Kielcach podjął wszelkie uzasadnione działania celem zapewnienia obecności NA podczas rozprawy, zwracając się z prośbą o pomoc do policji, a także do ambasady Bułgarii w Polsce (zob. paragraf 22 powyżej). Zważywszy na okoliczności sąd pierwszej instancji miał prawo wykorzystać zeznania złożone przez podczas przesłuchania na etapie postępowania przygotowawczego, które odbyło się w dniu 11 kwietnia 2002 r. Podczas rozprawy odtworzono nagranie video z tego przesłuchania. Sąd miał możliwość obserwowania zachowania NA podczas przesłuchania na etapie postępowania przygotowawczego, zaś skarżący miał możliwość zakwestionowania prawdziwości stwierdzeń NA (zob. *mutatis mutandis, Accardi i inni przeciwko Włochom* (dec.), nr 30598/02, ETPCz 2005-II).

51. W dalszej kolejności Trybunał zauważa, iż prokurator złożył do Sądu Okręgowego w Kielcach wniosek o przesłuchanie NA na etapie dochodzenia ze względu na ewidentne trudności z odszukaniem świadka, będącego obywatelem innego kraju oraz na wagę jego zeznań dla niniejszej sprawy. Sąd wyraził zgodę. Przeprowadzając taką ocenę, Trybunał zbada całość postępowania, uwzględniając prawo do obrony, lecz także interes publiczny i ofiar polegający na właściwym ściganiu przestępstw. Ponadto wydaje się, iż organizując przesłuchanie NA na etapie dochodzenia władze pragnęły zapobiec ryzyku, że kluczowy świadek mógłby nie stawić się na rozprawie celem złożenia zeznań (por. *Kachan przeciwko Polsce*, nr 11300/03, 38-41, z dnia 3 listopada 2009 r.).

52. Skarżący stwierdził, iż on i jego obrońca nie zostali w należyty sposób wezwani na rozprawę w dniu 11 kwietnia 2002 r. Trybunał zauważa, iż skarżący przebywał w areszcie śledczym. Z akt sprawy wynika, iż został w należyty sposób powiadomiony o przesłuchaniu i doprowadzony na nie. Odnosnie obrońcy skarżącego, twierdzi on, iż nie został należyście powiadomiony o przesłuchaniu i stawił się na nim ze względu na przypadek. Trybunał uznaje jednakże to twierdzenie za niepotwierdzone, odnosząc się do dokumentów przedłożonych przez strony, w szczególności, do ustaleń Sądu Apelacyjnego w tym względzie (zob. paragraf 26 powyżej).

53. Kolejnym aspektem skargi skarżącego jest stwierdzenie, iż ze względu na brak dostępu do akt dochodzenia nie był on w stanie skutecznie podważyć wiarygodności zeznań NA. Trybunał nie zgodził się z takim twierdzeniem.

54. Po pierwsze, zgodnie ze stwierdzeniem Sądu Apelacyjnego (zob. paragraf 28 powyżej), obrońca skarżącego mógł złożyć wniosek do prokuratora o udostępnienie akt przed terminem przesłuchania (11 kwietnia 2002 r.), ponieważ został powiadomiony o tym terminie z odpowiednim wyprzedzeniem (20 marca 2002 r.).

55. Po drugie, odmowa przez prokuratora udostępnienia akt sprawy w dniu przesłuchania NA była umotywowana troską o bezpieczeństwo NA,

która należy uznać za uzasadnioną, jako że niektórzy członkowie tej grupy przestępczej wciąż przebywali na wolności. Ze względu na te okoliczności Trybunał przyjmuje, iż przeprowadzenie przesłuchania NA było sprawą dość pilną, a odmowa udostępnienia akt ze względu na konieczność nieopóźniania przesłuchania świadka. Trybunał nie jest przekonany, że odmowa prokuratora dotycząca udostępnienia akt w dniu przesłuchania i jego wcześniejsza decyzja z dnia 2 kwietnia 2002 r. odnośnie udostępnienia akt poczynawszy od dnia 12 kwietnia 2002 r. wskazuje na jego intencje utrudniania realizacji praw obrony. W tym względzie Trybunał zauważa, iż ostateczne udostępnienie akt sprawy podejrzanym i ich obrońcom stanowi ostatni element procedury przed złożeniem aktu oskarżenia w sądzie.

56. Po trzecie - i najważniejsze - Trybunał stwierdza, iż nawet bez uprzedniego wglądu do akt, nie istniały rzeczywiste przeszkody, które uniemożliwiałyby obrońcy skarżącego zadawanie świadkowi NA pytań w celu podważenia wiarygodności jego zeznań. Należy zauważyć, iż skarżący został we wcześniejszym terminie poddany konfrontacji z NA, który zidentyfikował go jako jednego ze sprawców uprowadzenia i kradzieży. Ponadto skarżący otrzymał pisemne uzasadnienie postanowienia o przedstawieniu zarzutów. Dokument ten zawierał, w szczególności, informacje na temat faktów i dowodów, które posłużyły jako podstawa oskarżenia skarżącego. Z tego względu, w opinii Trybunału, skarżący i jego obrońca dysponowali wystarczającymi informacjami, które umożliwiały im zakwestionowanie wiarygodności NA i wzbudzenie wątpliwości odnośnie prawdziwości jego zeznań. Zdaniem trybunału odmowa dostępu do akt sprawy przed przesłuchaniem NA nie stanowiła naruszenia prawa do obrony. Ponadto skarżący i jego obrońca mieliby możliwość zadawania pytań NA, gdyby podjęli decyzję o uczestnictwie w przesłuchaniu w dniu 11 kwietnia 2002 r.

57. Mając na względzie powyższe ustalenia, Trybunał stwierdza, iż w okolicznościach niniejszej sprawy, skarżący miał wystarczające możliwości podważenia wiarygodności zeznań NA przeciwko skarżącemu w kontekście procedury kontradiktoryjnej w ramach postępowania przygotowawczego. Ponadto Sąd Apelacyjny rozpoznał kwestię domniemanego braku spójności zeznań NA i oddalił zarzuty skarżącego w tym względzie jako bezzasadne. W niniejszej sprawie brak innych elementów, które potwierdzałyby naruszenie prawa do obrony.

58. W związku z powyższym oraz oceniając rzetelność całości postępowania, Trybunał stwierdza, iż wykorzystanie jako dowodu zeznań NA złożonych podczas przesłuchania w dniu 11 kwietnia 2002 r. było zgodnie z wymogami rzetelnego procesu i nie doprowadziło do naruszenia art. 6 ust. 1 i ust. 3 Konwencji. A zatem nie doszło do naruszenia tego postanowienia.

59. Zważywszy na fakt uznania, iż rzetelność postępowania nie została w niniejszej sprawie naruszona, Trybunał uznaje, iż nie ma konieczności

wypowiadać się odnośnie zastrzeżenia Rządu dotyczącego niewyczerpania środków krajowych.

Z TYCH PRZYCZYN TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE

1. Włącza do meritum skargi podniesione przez Rząd zastrzeżenie wstępne dotyczące niewyczerpania krajowych środków prawnych i *uznaje* skargę za dopuszczalną;
2. *Uznaje*, iż nie doszło do naruszenia art. 6 ust. 1 i ust. 3 Konwencji i w konsekwencji stwierdza, iż nie ma konieczności udzielania odpowiedzi na wspomniane powyżej zastrzeżenie wstępne Rządu.

Sporządzono w języku angielskim i obwieszczono pisemnie dnia 3 kwietnia 2012 r., zgodnie z art. 77 § 2 i § 3 Regulaminu Trybunału.

Lawrence Early
Kancierz

David Thór Björgvinsson
Przewodniczący